

UDK 811.163.6'282(497.4 Jevšček)
811.163.6'282'366.521(497.4 Jevšček)

Izvorni znanstveni rad
Rukopis primljen 2. XI. 2012.
Prihvaćen za tisak 24. X. 2013.

Matej Šekli
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija
matej.sekli@guest.arnes.si

SKLONIDBA I NAGLASAK IMENICA SREDNJEGA RODA *O*-SKLONIDBE U GOVORU SELA JEVŠČEK KRAJ LIVKA (NADIŠKI DIJALEKT SLOVENSKOGA JEZIKA)

U članku je riječ o sklonidbi i naglasku imenica srednjega roda *o*-sklonidbe u mjesnom govoru sela Jevšček pokraj Livka (općina Kobarid, Slovenija), koji pripada nadiškomu dijalektu slovenskoga, i to sa sinkronijskoga i dijakronijskoga aspekta. S aspekta jezikoslovnoga opisa prikazani su nastavci i njihova distribucija s obzirom na osnovu te naglasni tipovi i njihove paradigme. U jezičnopovijesnome dijelu određuje se povijesni izvod pojedinih nastavaka i naglasnih tipova. Opisani oblici i naglasni sustav postavljaju se u širi slovenski i slavenski kontekst.

0. Uvod

Tema su ovoga članka sklonidba i naglasak imenica srednjega roda *o*-sklonidbe u govoru sela Jevšček pokraj Livka (općina Kobarid, Slovenija), koji pripada nadiškomu dijalektu slovenskoga¹, i to sa sinkronijskoga i dijakronijskoga aspekta. S gledišta jezičnoga opisa riječ je o strukturnom opisu oblika i naglasnoga sustava, tj. opisane su jedinice njegovoga inventara i distribucija tih jedinica te njihova uloga/funkcija i međusobni odnos unutar sustava, u konkret-

¹ Informator na terenu bio je Leopold Šekli (rođen 1939). Najljepše mu zahvaljujem na dragocjenoj pomoći i pouzdanim podatcima.

nom primjeru inventar nastavaka i njihova distribucija s obzirom na osnovu te naglasni tipovi i njihove paradigme. U jezičnopovijesnom dijelu određuje se praslavensko i ishodišno općeslovensko podrijetlo pojedinačnih jedinica opisana noga sustava, odnosno u ovom slučaju pojedinačnih nastavaka i naglasnih tipova. Praslavensko ishodište određuje se na temelju spoznaja poredbeno-povijesne akcentologije slavenskih jezika druge polovice 20. stoljeća, točnije na temelju njezina središnjega i standardnoga, „morfoložskoga“ metodološkog pristupa (uz poštivanje „fonetskoga“) što se pojavljuje u djelu *Slavonic accentuation* Christiana S. Stanga (1957), ali i oslanjenjem na druge radove zasnovane na tome pristupu – primjerice na radove autora moskovske škole akcentologije: od prvih radova Vladimira Antonoviča Dyboa iz 1958. godine pa nadalje². Općeslovensko ishodište izvodi se iz praslavenskoga uz poštivanje postojećega stanja u slovenskim mjesnim govorima kao i poštivanje spoznaja slovenske povijesne akcentologije, u prvome redu članka Frana Ramovša »Relativna kronologija slovenskih akcentskih pojavov« te akcentološke rasprave Jakoba Riglera i Tine Logara.³ Takav dijakronijski okvir sinkronijskoga dijela rasprave omogućuje da jezične jedinice opisanoga mjesnog govora budu genetski usporedive s jedinicama drugih jezičnih sustava unutar slovenskoga, ali i drugih slavenskih jezika.

1. Sklonidba

1.1. Inventar nastavaka⁴

jd.	<i>-o/-ù:o/-e/-i:e</i>	<i>-a</i>	<i>-u</i>	<i>-o/-ù:o/-e/-i:e</i>	<i>-e/-ø/-i</i>	<i>-an</i>
mn.	<i>-a</i>	<i>-ø/-i</i>	<i>-an</i>	<i>-a</i>	<i>-ax</i>	<i>-mi/-i</i>
dv.	<i>-e/-ø/-i</i>	mn.	mn.	<i>-e/-ø/-i</i>	mn.	mn.

Nastavci su nenaglašeni ili naglašeni, naglašeni nastavci su kratki ili dugi, dugi naglašeni nastavci su silazni ili uzlazni.

² Stang 1957; Дыбо 1981, 2000; Дыбо, Замятина, Николаев 1990, 1993.

³ Ramovš 1950; Rigler 1970, 1971, 1977, 1978; Logar 1974 (u Logar 1998). Spoznaje poredbeno-povijesne akcentologije slavenskih jezika druge polovice 20. stoljeća i slovenske povijesne akcentologije sažete su i primijenjene na konkretni naglasni sustav u Šekli 2008. O tonemskim naglasnim tipovima imenica srednjega roda *o*-sklonidbe u (standardnom) slovenskom v. u Šekli 2006.

⁴ U tablicama su u stupcima slijedom prikazani padeži (nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, lokativ, instrumental), u redcima kategorija broja (jednina, množina, dvojina). Oznaka mn. za oblike dvojine ukazuje na to da su nastavci za dvojину jednaki nastavcima u množini.

a) Nenaglašeni nastavci:

jd.	-o/-e	-a	-u	-o/-e	-e/- <i>θ</i> /-i	-an
mn.	-a	- <i>θ</i> /-i	-an	-a	-ax	-mi/-i
dv.	-e/- <i>θ</i> /-i	mn.	mn.	-e/- <i>θ</i> /-i	mn.	mn.

b) Kratki naglašeni nastavci:

jd.	- <i>o</i> '/- <i>e</i>	- <i>a</i>	- <i>u</i>	- <i>o</i> '/- <i>e</i>	- <i>e</i>	- <i>an</i>
mn.	/	/	/	/	/	/
dv.	- <i>e</i>	mn.	mn.	- <i>e</i>	mn.	mn.

c) Dugosilazni naglašeni nastavci:

jd.	- <i>ù</i> : <i>o</i> /- <i>è</i> :	- <i>à</i> :	- <i>ù</i> :	- <i>ù</i> : <i>o</i> /- <i>è</i> :	/	/
-----	-------------------------------------	--------------	--------------	-------------------------------------	---	---

d) Dugouzlazni naglašeni nastavci:

jd.	- <i>í</i> : <i>e</i>	- <i>á</i> :	- <i>ú</i> :	- <i>í</i> : <i>e</i>	- <i>í</i> :	- <i>án</i>
-----	-----------------------	--------------	--------------	-----------------------	--------------	-------------

1.2. Distribucija nastavaka

Distribucija nastavaka s obzirom na osnovu sinkronijski gledano djelomično je ovisna o suglasničkoj skupini ispred nastavka – ona naime određuje način njihove komplementarne distribucije – kao i o naglasnom tipu (za imenice s dugim naglašenim nastavcima). Kad je riječ o suglasničkim skupinama ispred nastavka, važno je utvrditi završava li osnova palatalnim suglasnikom i afrikatom ili suglasničkim skupom gdje je prvi suglasnik sonant ili šumnik, a drugi sonant (sonant/šumnik + sonant). O nazočnosti/nenazočnosti palatala ili afrikate (*j*, *í*, *ú*, *šč*, *c*) na kraju osnove ovisi izbor nastavaka u N/A jd., L jd. i N/A dv⁵. U imenica s osnovom koja ne završava palatalom i afrikatom pojavljuju se u N/A jd. nastavci -*o*'/-*o* i -*ù*:*o* (*yní:ezdo*, *lí:eto*, *polí:eno* – *če'lo*, *ok'no*, *reb'ro* – *senù:ro*), u L jd. i N/A dv. nastavak -*e*'/-*e* (*yní:ezde*, *lí:ete*, *polí:ene* – *če'le*, *ok'ne*, *reb're* – *sí:ene*). U imenica s osnovom koja završava palatalom i afrikatom pojavljuju se u N/A jd. nastavci -*e*'/-*e* i -*í*:*e* (*vé:je*, *oyú:ščé*, *sò:nce*, *lí:ce*, *pù:óle*, *mù:orje* – *i'ce*

⁵ Dijakronijski gledano, riječ je o razlikovanju tzv. „tvrđog“ i „mekog“ podtipa psl. *o*-sklonidbe (s gledišta psl.), odnosno o razlikovanju refleksa pie. *o*-sklonidbe i pie. *jo*-sklonidbe (s gledišta pie.).

– *korani:e*), u L jd. i N/A dv. nastavci *-θ/-i* i *-i:* (*vé:j, oγní:šč, sò:nc, lí:c, pú:ól – mù:orji – 'ic – koráni:*). O nazočnosti/nenazočnosti suglasničkoga skupa sonant/šumnik + sonant na kraju osnove ovisi izbor nastavka za L jd. i N/A dv. imenica s osnovom koja završava palatalom i afrikatom te nastavka za G mn. i I mn. svih imenica. Ako osnova ne završava suglasničkim skupom sonant/šumnik + sonant, u L jd., N/A dv. imenica s osnovom koja završava palatalom i afrikatom te u G mn. svih imenica pojavljuje se nastavak *-θ* (L jd. *vé:j, oγní:šč, sò:nc, lí:c, pú:ól, 'ic*; G mn. *lì:et, jezè:r, pù:ól*), a u I mn. svih imenica nastavka *-mi* (I mn. *lì:etmi*). Ako osnova završava suglasničkim skupom sonant/šumnik + sonant, u L jd., N/A dv. imenica s osnovom na palatal i afrikatu te u G mn. svih imenica pojavljuje se nastavak *-i* (L jd. *mù:orji*; G mn. *dù:pli, pì:smi, ré:brì*), a u I mn. svih imenica nastavak *-i* (I mn. *ré:brì*). Imenice s dugosilaznim naglaskom na nastavku (u jednini i s osnovom koja ne završava palatalom i afrikatom) imaju u N/A jd. nastavak *-ù:o* (*senù:o*), a imenice s dugouzlaznim naglaskom na nastavku (u jednini i s osnovom koja završava palatalom i afrikatom) nastavak *-i:e* (*koráni:e*).

1.3. Povijesni izvod nastavaka⁶

N/A jd. *-o* < iosln. **-o* < psl. **-o, -'o* < iosln. **-ò* < psl. **-ò, -ù:o* < iosln. **-ò* < psl. **Ŵ/Ŵo; -e* < iosln. **-e* < psl. **-e, -'e* < iosln. **-è* < psl. **-é; -i:e* < iosln. **-jē* < psl. **-bjē*;

G jd. *-a* < iosln. **-a* < psl. **-a, -'a* < iosln. **-à* < psl. **-à, -à:* < iosln. **-â* < psl. **Ŵ/Ŵa; -á:* < iosln. **-jā* < psl. **-bjā*;

D jd. *-u* < iosln. **-u* < psl. **-u, -'u* < iosln. **-ù* < psl. **-ù, -ù:* < iosln. **-û* < psl. **Ŵ/Ŵu; -ú:* < iosln. **-jū* < psl. **-bjū*;

L jd. *-e* < iosln. **-ě* < psl. **-ě, -'e* < iosln. **-è* < psl. **-é; -θ/-i* < iosln. **-i* < psl. **-i; -θ* < iosln. **-i* < psl. **-i; -i:* < iosln. **-jī* < psl. **-bjī*;

I jd. *-an, -'an, -á:n*, sve analogijom po modelu iosln. **-a-* < psl. **-a-* kao (s gledišta psl.) prvoga dijela nastavka D, L i I mn. imenica *a*-sklonidbe (iosln. **-a-m, *-a-x, *-a-mi* < psl. **-a-mъ, *-a-xъ, *-a-mi*) i iosln. **-m* < psl. **-mъ* kao (s gledišta psl.) drugoga dijela nastavka I jd. imenica *o*-sklonidbe muškoga i srednjega roda (iosln. **-o-m/*-e-m* < psl. **-o-mъ/*-e-mъ*);

N/A mn. *-a* < iosln. **-a* < psl. **-a*;

G mn. *-θ* < iosln. **-θ* < psl. **-b/*-b; -i* poopćeno iz oblika G mn. imenica *i*-sklonidbe (*-i* < iosln. **-i* < psl. **-bjb*);

D mn. *-an* poopćeno iz oblika D mn. imenica *a*-sklonidbe (*-an* < iosln. **-am* < psl. **-amъ*);

⁶ Ramovš 1952: 35–52.

L mn. *-ax* poopćeno iz oblika L mn. imenica *a*-sklonidbe (*-ax* < iosln. **-ax* < psl. **-axъ*);

I mn. *-mi* poopćeno iz oblika I mn. imenica *i*-sklonidbe ili *u*-sklonidbe (*-mi* < iosln. **-mi* < psl. **-ъmi*, **-ьmi*), *-i* < iosln. **-i* < psl. **-y/*-i*;

N/A dv. *-e* < iosln. **-ě* < psl. **-ě*, *-'e* < iosln. **-ě̇* < psl. **-ě̇*; *-θ/-i* < iosln. **-i* < psl. **-i*; *-θ* < iosln. **-i̇* < psl. **-i̇*.

Dijakronijski gledano, razlikovanje među refleksima psl. tvrde i psl. meke *o*-sklonidbe srednjega roda sačuvano je samo u L jd. (*lí:ete* : *lí:c* < psl. **lěťě* : **licl*), u N/A dv. poopćen je meki nastavak psl. **-i* (*lí:et* : *lí:c* za psl. **lěťě* : **licl*), u I jd. i D, L i I mn. prvotni se nastavci nisu sačuvali.

2. Naglasak⁷

Naglasni tipovi imenica srednjega roda *o*-sklonidbe sa sinkornijskoga gledišta određuju se na temelju naglasaka N/A jd. i N/A mn. To su ovi tipovi: 1. nepomični naglasak na osnovi s dugouzlaznim naglaskom: tip *lí:eto* – *lì:eta*; 2. nepomični naglasak na osnovi s dugosilaznim naglaskom: tip *jezè:ro* – *jezè:ra*; 3. naglasak na nastavku s dvama podtipovima koji se međusobno razlikuju u dužini samoglasnika u nastavku u jednini: a) podtip s kratkim samoglasnikom u jednini: tip *d'no d'na*; b) podtip s dužinom u jednini: tip *koraní:e korańár*; 4. miješani naglasak s dvama podtipovima koji se međusobno razlikuju u dužini samoglasnika u nastavku u jednini: a) podtip s kratkim samoglasnikom: tip *reb'ro* – *ré:bra*; b) podtip s dužinom: tip *senù:o*.

2.1. Tip *lí:eto* – *lì:eta*

Imenice tipa *lí:eto* – *lì:eta*, *oyní:sčé* – *oynì:sča* imaju u jednini i N/A dv. dugouzlazni naglasak, u množini dugosilazni naglasak. Naglasak mogu imati na jedinom (*lí:eto*, *ynì:ezdo*), zadnjem (*polí:eno*) i nezadnjem (*Lí:puje*) slogu osnove.

a) Imenice na *-o*

jd.	<i>lí:eto</i>	<i>lì:eta</i>	<i>lí:etu</i>	<i>lí:eto</i>	<i>lí:ete</i>	<i>lí:etan</i>
mn.	<i>lì:eta</i>	<i>lì:et</i>	<i>lì:etan</i>	<i>lì:eta</i>	<i>lì:etax</i>	<i>lì:etmi</i>
dv.	<i>lí:et</i>	mn.	mn.	<i>lí:et</i>	mn.	mn.

⁷ Tonemski naglasak imenica srednjega roda *o*-sklonidbe u (standardnom) slovenskom po-drobnije je opisan u Valjavec 1881; Škrabec 1895: [228–230, 232–233]; Rigler u SSKJ 1970: § 191, § 205; Toporišič, SS 2000: 298–300 in SP 2001: § 901–913, 1189, 1193, 1198).

b) Imenice na *-e*

jd.	<i>oγní:šće</i>	<i>oγní:šća</i>	<i>oγní:šču</i>	<i>oγní:šće</i>	<i>oγní:šč</i>	<i>oγní:ščan</i>
mn.	<i>oγní:šća</i>	<i>oγni:šč</i>	<i>oγni:ščan</i>	<i>oγni:šća</i>	<i>oγni:ščax</i>	<i>oγni:ščmi</i>
dv.	<i>oγni:šč</i>	mn.	mn.	<i>oγni:šč</i>	mn.	mn.

Povijesni izvod:

< psl. *lěto – *lěta, *kolěno – *kolěna (a) (> iosln. *lěto – *lěta, *kolěno – *kolěna) > nad. *li:eto* – *li:eta*, *koli:eno* – *koli:ena*, stand. sln. *lěto* – *lěta*, *kolěno* – *kolěna*) nakon duljenja samoglasnika pod kratkouzlaznim naglaskom u nezadnjem slogu riječi u zapadnim i južnim slovenskim dijalektima (nad. *li:eto* – *li:eta*, stand. sln. *lěto* – *lěta* < zap. i juž. sln. *lěto – *lěta < iosln. *lěto – *lěta); primjeri: a) naglasak je na jedinom slogu osnove: *blá:to*, *dí:elo*, *γārlo*, *jú:tro*, *lí:eto*, *má:slo*, *mí:esto*, *sá:dlo* (< psl. *sádlo), *zórno*, *ží:to* – *tná:lo*; b) naglasak je na zadnjem slogu osnove: *koli:eno*, *kopi:to*, *korí:to*, *polí:eno*, *želi:ezo*; c) naglasak je na nezadnjem slogu osnove: *Lí:puje*, *Orí:exuje*;

< psl. *kládivo (A)⁸ (> iosln. *kládivo) > nad. *klá:dvo*, stand. sln. *kládivo*); primjeri: *flà:nšće* ‘nasad sadnica’ (s posuđenim korijenom nad. *flà:nca* ‘sadnica’), *klá:dvo*, *si:eršće* ‘sirilo’;

< psl. *ognišće (F₁), *kosišće (F₂) (> iosln. *ognišće, *kosišće) > nad. *oγni:šće*, *kosi:šće*, stand. sln. *ognjišće*, *kosišće*); primjeri: *kosi:šće*, *oγni:šće*, *pārγi:šće*, *stárni:šće* – *cedí:lo*, *vezi:lo* ‘vrpca za vezanje npr. vreće’;

< psl. *gròzdbje (D) > *gròzdbje (> iosln. *gròzdje) > *γró:zdje*, stand. sln. *gròz(d)je*); primjeri: *γró:zdje*, *močé:ne* ‘umak’;

< psl. **gr̥mòvje* (E) (> iosln. **gr̥mòvje*) > nad. *γərmó:úle*, stand. sln. *gərmòvje*); primjeri: *γərmó:úle*;

≤ psl. *gnězdò – *gnězda (b) (> iosln. *gnězdo – *gnězda) > nad. *γni:ezdo* – *γni:ezda*, stand. sln. *gnězdo* – *gnězda*) s dugosilaznim naglaskom u množini, analogijom prema iosln. naglasnom tipu *lěto – *lěta nakon duljenja samoglasnika pod kratkouzlaznim naglaskom u nezadnjem slogu riječi u zapadnim i južnim slovenskim dijalektima (iosln. *lěto – *lěta) > zap. i juž. sln. *lěto – *lěta) ⇒ iosln. *gnězdo – *gnězda) ≥ zap. i juž. sln. *gnězdo – *gnězda); primjeri: *dlí:eto*, *γni:ezdo*, *lí:ce*, *mlí:eko*, *vé:je*, *ví:no*, *ulá:ko*;

< psl. **t̥r̥n̥bje* (D) > **t̥r̥n̥bje* (> iosln. **t̥r̥n̥je*) > nad. *tárne*, stand. sln. *tárnje*); primjer: *tárne*;

⁸ Oznake rječtvornih naglasnih tipova (A, B, C, D, E, F₁, F₂, G) prema Дыбо 1981: 60.

≤ psl. **korenъjě* (B) (> iosln. **korenjě*), većina imenica toga tipa u kojih je došlo do pomicanja naglaska s posljednjega sloga (analoški pokraćenoga pod utjecajem drugih naglasnih paradigmi s naglaskom na nastavku tipa *rebrǫ/licě*) (pokrata je dokumentirana u nekim slovenskim dijalektima, npr. nadiški *žyaní:re* : gorenjski *žga'ne* za psl. **žbganъjě*) na prednaglasni slog odnosno do analoškoga prijelaza u naglasni tip D (psl. **tǫrnъje* > **tǫrnъje*); primjeri: *cví:etje*, *drí:eúle*, *ká:ujje*, *klá:sje*, *lí:stje*, *oró:dje*, *pró:tje*, *sá:dje*, *sá:tje*, *ži:erje*;
 ← posuđenice; primjer: *ó:le*.

2.2. Tip *pù:óle* – *pù:óla*

Imenice naglasnoga tipa *pù:óle* – *pù:óla* imaju, osim u L jd., u većini oblika dugosilazni naglasak.⁹ Naglasak mogu imati na jedinom, zadnjem i nezadnjem slogu osnove.

a) Imenice na -o

jd.	<i>jezè:ro</i>	<i>jezè:ra</i>	<i>jezè:ru</i>	<i>jezè:ro</i>	<i>jezè:re</i>	<i>jezè:ran</i>
mn.	<i>jezè:ra</i>	<i>jezè:r</i>	<i>jezè:ran</i>	<i>jezè:ra</i>	<i>jezè:rax</i>	<i>jezè:rmi</i>
dv.	mn.					

b) Imenice na -e

jd.	<i>pù:óle</i>	<i>pù:óla</i>	<i>pù:ólu</i>	<i>pù:óle</i>	<i>pù:ól</i>	<i>pù:ólan</i>
mn.	<i>pù:óla</i>	<i>pù:ól</i>	<i>pù:ólan</i>	<i>pù:óla</i>	<i>pù:ólax</i>	<i>pù:ólmi</i>
dv.	mn.					

Povijesni izvod:

< psl. **sǫlъnce* – **sǫlъnca* (A) (> iosln. **sǫnce* – **sǫnca* > nad. *sò:nce* – *sò:nca*, stand. sln. *sònce* – *sònca*) nakon analoškoga poopćavanja dugosilaznog naglaska iz većine oblika u G mn.: *sò:nce*, imenice na -je kao *Bri:ezje*, *kà:mne*, *smrì:ečje*, *zdrà:úle*;

⁹ Metatonijski cirkumfleks: akut je dijakronijski gledano sekundaran pa nije posve jasno po zoru na koji je model nastao.

≤ psl. *jèzero (*nâ jezero) – *jezerà (c) (> iosln. *jezêro (*na jêzero) – *jezerà ≥ nad. jezè:ro (na jezè:ro) – jezè:ra, stand. sln. jezêro (na jêzero) – jezêra) nakon analoškoga poopćavanja naglaska oblika u jednini koji nisu u položaju neposredno iza proklitike na oblike jednine u položaju neposredno iza proklitike i na oblike množine: iosln. *jezêro (*na jêzero) – *jezerà ⇒ *jezêro (*na jezêro) – *jezêra; primjer: jezè:ro;

≤ psl. *pòle (*nâ pòle) – *pòlá (c) (> iosln. *pòlé (*na pòle) – *pòlá ≥ nad. pù:óle (na pù:óle) – pù:óla, stand. sln. pòlje (na pòlje) – pòlja), rijetko nakon analoškoga poopćavanja naglaska oblika jednine u položaju neposredno iza proklitike na oblike jednine u položaju kada nisu neposredno iza proklitike i na oblike množine: iosln. *pòlé (*na pòle) – *pòlá ⇒ *pòlé (*na pòle) – *pòlá; primjeri: mù:orje, pù:óle.

2.3. *D'no* i *t'la*

Primjeri *d'no* i *t'la* s bezvokalskom osnovom, od kojih je prvi brojiv, ali se pojavljuje većinom u jednini, dok drugi ima oblike samo za množinu, služe za primjer naglaska na nastavku.

jd.	<i>d'no</i>	<i>d'na</i>	<i>d'nu</i>	<i>d'no</i>	<i>d'ne</i>	<i>d'nan</i>
mn.	<i>t'la</i>	<i>tli:</i>	<i>t'lan</i>	<i>t'la</i>	<i>t'lex</i>	<i>tli:</i>

2.4. Tip *če'lo* – *čé:la*

Imenice naglasnoga tipa *če'lo* – *čé:la* imaju u jednini i N/A dv. naglasak na kratkome nastavku, a u množini dugouzlazni naglasak na osnovi.

a) Imenice na *-o*

aa) Imenice na *-o* s osnovom koja ne završava suglasničkim skupom sonant/šumnik + sonant

jd.	<i>če'lo</i>	<i>če'la</i>	<i>če'lu</i>	<i>če'lo</i>	<i>če'le</i>	<i>če'lan</i>
mn.	<i>čé:la</i>	<i>čé:l</i>	<i>čé:lan</i>	<i>čé:la</i>	<i>čé:lax</i>	<i>čé:lmi</i>
dv.	<i>če'le</i>	mn.	mn.	<i>če'le</i>	mn.	mn.

ab) Imenice na *-o* s osnovom koja završava suglasničkim skupom
 sonant/šumnik + sonant

jd.	reb'ro	<i>reb'ra</i>	<i>reb'ru</i>	<i>reb'ro</i>	<i>reb're</i>	<i>reb'ran</i>
mn.	ré:bra	<i>ré:bri</i>	<i>ré:bran</i>	<i>ré:bra</i>	<i>ré:brax</i>	<i>ré:bri</i>
dv.	<i>reb're</i>	mn.	mn.	<i>reb're</i>	mn.	mn.

b) Imenice na *-e*

jd.	i'ce	<i>i'ca</i>	<i>i'cu</i>	<i>i'ce</i>	<i>'ic</i>	<i>i'can</i>
mn.	já:jca	<i>já:jc</i>	<i>já:jcan</i>	<i>já:jca</i>	<i>já:jcax</i>	<i>já:jcmi</i>
dv.	mn.					

Povijesni izvod:

< psl. *rebrò – *rèbra (b) (> iosln. *rebrò – *rèbra > nad. *reb'ro* – *ré:bro*, stand. sln. *rèbro* – *rèbra*), pri čemu u G mn. najvjerojatnije nije sačuvan iosln. ranije produljeni psl. kratki novoakutirani samoglasnik, na što ukazuje kvaliteta naglašenoga *o* (*ó:ken*, a ne ***ú:oken* kao npr. G mn. *otrú:ok*); primjer: *če'lo* – *čé:la*, *ok'no* – *ó:kna*, *reb'ro* – *ré:bra*, *sed'lo* – *sé:dla*;

< psl. *ajbčé (B) (> popsl. *ajbčé > iosln. *jajcè > nad. *i'ce*, stand. sln. *jájce*); primjer: *i'ce* – *já:jca*;

< psl. *gnězdò – *gnězda (b) (> iosln. *gnězdo – *gnězda > nad. *ɣní:ezdo* – *ɣní:ezda*, stand. sln. *gnězdo* – *gnězda*), odnosno imenice koje imaju samo oblike za množinu u kojih u množini nije došlo do poopćavanja naglaska po iosln. naglasnom tipu *lěto – *lěta; primjeri: *jé:tra*, *plú:ka* 'pluća', *ú:sta*, *ulá:ka* 'sاونice', *urá:ta* – *já:selca* 'božićne jasllice'.

2.5. Tip *koraní:e*

Imenice naglasnoga tipa *koraní:e* (gradivne i zbirne) poznaju većinom samo oblike za jedninu i nemaju potvrđenih oblika za množinu. U svim sklonidbenim oblicima imaju dugouzlazni naglasak na nastavku. Tom naglasnom tipu pripada manji broj imenica.

jd.	koraní:e	<i>korańá:</i>	<i>korańú:</i>	<i>korańí:e</i>	<i>korańí:</i>	<i>korańá:n</i>
-----	-----------------	----------------	----------------	-----------------	----------------	-----------------

Povijesni izvod:

< psl. *korenjĕ (B) (> iosln. *korenjĕ > nad. *korani:e*, star. stand. sln. *korenjĕ*),
odnosno oblici za jedninu; primjeri: *korani:e*, *žyani:e* – *Bazoí:e*, *Klení:e*.

2.6. Tip *senù:o*

Imenice naglasnoga tipa *senù:o* (gradivne i zbirne) većinom imaju samo oblike jednine i nemaju potvrđenih množinskih oblika. U N/A, G, D neposredno iza prijedloga imaju dugosilazni naglasak na nastavku, u D (kada nije neposredno iza prijedloga) i I dugosilazni naglasak na osnovi, a u L dugouzlazni naglasak na osnovi. Tom naglasnom tipu pripada samo manja skupina imenica.

jd.	<i>senù:o</i>	<i>senà:</i>	<i>senù:, x sì:enu</i>	<i>senù:o</i>	<i>sí:ene</i>	<i>sì:enan</i>
-----	----------------------	--------------	------------------------	---------------	---------------	----------------

Povijesni izvod:

≤ psl. *sĕno – *sĕnà (c) (> iosln. *sĕnô – *sĕnà ≥ nad. *senù:o*, sln. *senô*), samo oblici jednine, pri čemu je, osim u N, koji dolazi uvijek bez prijedloga (*senù:o*) i D (*senù: : tì:e x sì:enu*), u pojedinim padežima došlo do analoškoga poopćavanja naglasaka ili prema neprijedložnom obliku ili prema prijedložnom obliku. Prema neprijedložnom obliku poopćen je naglasak u G (*senà: = 'yon s senà:, 'ta ot senà:, 'ta s senà:*) i A (*senù:o = tì:e na senù:o*), a prema prijedložnom obliku u I (*'ta pot sì:enan = 'ta pot te sú:xen sì:enan*). Naglasak L jd. slično kao kod imenica muškoga roda *o*-sklonidbe predstavlja inovaciju. Primjeri: *blayù:o* ‘tkanina; usjev’, *mesù:o*, *nebù:o*, *prosù:o*, *senù:o*, *testù:o*, *zlatù:o*;

≤ psl. *sĕrdьce – *sĕrdьcà (C) (> iosln. *sĕrcĕ – *sĕrcà ≥ nad. *sĕrcè:*, sln. *sĕrcĕ* – *sĕrcà*); primjer: *sĕrcè:*.

3. Zaključak

Jezičnopovijesna interperetacija sklonidbe i naglasaka imenica srednjega roda *o*-sklonidbe u mjesnom govoru sela Jevšček pokraj Livka, koji pripada nadiškom dijalektu slovenskoga jezika, pokazuje da nadiški dijalekt u nekim svojim elementima posjeduje arhaičniji naglasni sustav nego primjerice centralni slovenski dijalekti na kojima se temelji naglasna kodifikacija standardnoga slovenskoga jezika. Arhaične su značajke sljedeće: I. naglasni tip *rebrò* – *rĕbra* < psl. *rebró – *rĕbra (b) sačuvan je u većem broju imenica (nad. *rebrò* – *rĕbra* = stand. sln. *rĕbro* – *rĕbra*, ali nad. *čelò* – *čĕla* : stand. sln. *čĕlo* – *čĕla*); II. na-

glasni tip *korenjé* < psl. *korenъjé (B) sačuvan je tek iznimno, dok u centralnim slovenskim dijalektima nije uopće sačuvan; tu je naime analogijom došlo do pokrate dužine u zadnjim slogovima pod utjecajem drugih naglasnih paradigmi s naglaskom na nastavku i do pomicanja naglaska (nad. *korenjé* < *korenjé : stand. sln. *korénje* < *korenjè ← *rebrò/licè*); III. alternacija naglaska tipa D jd. *senû* : *k sênu* < psl. *sěnu : *kъ sěnu je sačuvana, dok je u centralnim slovenskim dijalektima ona rijetka pojava.

Kratice:

A = akuzativ, D = dativ, dv. = dvojina, G = genitiv, I = instrumental, iosln. = ishodnišni općeslovenski, jd. = jednina, L = lokativ, N = nominativ, nad. = nadiški, nadiški dijalekt, mn. = množina, pie. = praindoevropski, psl. = praslavenski, sln. = slovenski, stand. = standardni slovenski jezik, star. = starije.

Literatura:

- ДЫБО, ВЛАДИМИР АНТОНОВИЧ 1981. *Славянская акцентология*. Москва: Наука.
- ДЫБО, ВЛАДИМИР АНТОНОВИЧ 2000. *Морфологизованные парадигматические акцентные системы*. Москва: Языки русской культуры.
- ДЫБО, ВЛАДИМИР АНТОНОВИЧ; ГАЛИНА ИГОРЕВНА ЗАМЯТИНА; СЕРГЕЙ ЛЬВОВИЧ НИКОЛАЕВ 1990. *Основы славянской акцентологии*. Москва: Наука.
- ДЫБО, ВЛАДИМИР АНТОНОВИЧ; ГАЛИНА ИГОРЕВНА ЗАМЯТИНА; СЕРГЕЙ ЛЬВОВИЧ НИКОЛАЕВ 1993. *Основы славянской акцентологии. Словарь. Непроизводные основы мужского рода I*. Москва: Наука.
- LOGAR, TINE 1974. Pregled zgodovine slovenskega jezika. *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 103–113. [pretisak u Logar 1998: 331–336].
- LOGAR, TINE 1998. *Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave*. Karmen Kenda-Jež (ur.), Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- RAMOVŠ, FRAN 1950. Relativna kronologija slovenskih akcentskih pojavov. *Slavistična revija*, 3, Ljubljana, 16–23.
- RAMOVŠ, FRAN 1952. *Morfologija slovenskega jezika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- RIGLER, JAKOB 1970. Akcentske variante I. *Slavistična revija*, 18, Ljubljana, 5–15.
- RIGLER, JAKOB 1971. Akcentske variante II. *Slavistična revija*, 19, Ljubljana, 1–12.
- RIGLER, JAKOB 1977. K problematiki daljšanja starega akuta. *Slavistična revija*, 25, Ljubljana, 83–99.

- RIGLER, JAKOB 1978. Akcentske variante III. *Slavistična revija*, 26, Ljubljana, 365–374.
- SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika* I–V, 1970–1991. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU [elektronička inačica, <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>].
- SP = *Slovenski pravopis* 2001. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU [elektronička inačica, <http://bos.zrc-sazu.si/sp2001.html>].
- STANG, CHRISTIAN S. 1957. *Slavonic Accentuation*. Oslo: Universitetsforlaget.
- ŠEKLI, MATEJ 2006. Tonemski naglasni tipi samostalnikov srednje *o*-jevske sklanjatve v (knjižni) slovenščini. U: Marcel Olišak (ur.), *Varia XIV. Zbornik materialov zo XIV. kolokvia mladih jazykovedcov (Nitra – Šintava 8.–10. 12. 2004)*. Bratislava – Nitra: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV – Katedra slovenského jazyka DD UKF v Nitre, 23–39.
- ŠEKLI, MATEJ 2008. Naglasni sestav govora vasi Jevšček pri Livku nadiškega narečja slovenščine v luči relativne kronologije slovenskih naglasnih pojavov. U: Jože Toporišič (ur.), *Škrabčeva misel VI: zbornik s simpozija 2007*. Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica, 19–36.
- ŠKRABEC, P. STANISLAV 1895. Valjavčev „Prinos k naglasu u (novo)slovenskem jeziku“ in prihodnja slovenska slovnica. *Cvetje z vertov sv. Frančiška*, 14/7–10, 12; 15/1, Gorica. [pretisak u ŠKRABEC, P. Stanislav 1994. *Jezikoslovná dela 2: Ponatis platnic časopisa Cvetje z vertov sv. Frančiška 1880–1915*. Jože Toporišič (ur.), Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica, 228–230, 232–234]
- SS = TOPORIŠIČ, JOŽE 2000 (1976). *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- VALJAVEC, MATIJA 1881. Naglas u riječi srednjega roda. *Prinos k naglasu u (novo)slovenskom jeziku*. Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 56, 57. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti
- VALJAVEC, MATIJA 1881. *Prinos k naglasu u (novo)slovenskom jeziku*. Rad JAZU, 56, Zagreb 1–62.
- VALJAVEC, MATIJA 1881. *Prinos k naglasu u (novo)slovenskom jeziku*. Rad JAZU, 57, Zagreb, 1–80.

Declension and Accentuation of Neuter *O*-Stem Nouns in the Local Dialect of Jevšček near Livek (Nadiža/Natisone Dialect of Slovene)

Abstract

In the paper the declension and the accentuation of neuter *o*-stem nouns in the local dialect of Jevšček near Livek (Municipality of Kobarid, Slovenia) of the Nadiško (Nadiža/Natisone) dialect of Slovene are discussed both from the diachronic and the synchronic point of view. The descriptive-linguistic perspective presents the inventory of endings and their stem distribution as well as the accent classes and their paradigms. The historical-linguistic part determines the origin of these endings and accent classes and ascribes to the described morphological and accentual systems its position in the context of Slovene and other Slavic languages.

Ključne riječi: povijesno jezikoslovlje, dijalektologija, (morfo)akcentologija, imenice srednjega roda *o*-sklonidbe, slovenski jezik, nadiški dijalekt slovenskoga, Jevšček pokraj Livka.

Key words: historical linguistics, dialectology, (morpho)accentology, neuter *o*-stem nouns, Slovene language, *Nadiško* (Nadiža/Natisone) dialect of Slovene, Jevšček near Livek.

